

Sözlərin ilk görkəmi dönəmi, bu dönəmi və indiki söyləmi.

Varedəndən o qədər uzaqlaşdıq ki, o get-gedə bizlərin ağılında və dilində Yaradana çevrildi. Ötəki isə onun bu dünyadan kənarında olduğuna işarə edirdi, **indi isə tək onun dənüçəlliyi tək sözü arzu və diləklərimizin ünvanına bildirir.** Dəng verinin, dəng yerinin bu dünyadakı adı yeri dönüşə-dönüşə axırda Tanrı oldu. Mən hələ onu demirəm ki, “Ağod” (Tanrı) ingilis dilində “Qod”-a, alman dilində isə “Qot”-a çevrilib. Yenə dilimizdə tanrı adlarından biri olan “Ağqor”-u elə dilimizin tabe olduğu sinharmonizm – ahəng qanunu “Uğur”-a döndərib. Elə o qanun insanın özü-özünə və özü barədə dediyi “Odam” yəni oddan yaranmışam sözünü də sonda “adam” eləyib. Elə o qanun “oymaqoran”-dan min illərcə oya-oya “mağara” düzəldib, əzəli “Qorabağ”-ımızı (üzümlüklər yurdunu) “Qarabağ” halına salıb, “Aloturan”-ı (günbatana), yəni gün oturanı eləcə “Turan” şəklinə oturdub. Amma “baxıcı”-nı “bacı”, “baxanım”-ı “xanım”, “yıxan”-ı “xan”, “yıxağan”-ı “Xaqan” edən o qanun deyil, zamanın yonub-tökən, ovan-qovan axarıdır. “Güləcəy”-i ləçək, “içəcəy”-i çiçək, “yanacağ”-ı “nacaq”, “yaxac”-ı “ağac”, “örtükü” “tük” edən də elə həmin qanundur. Amma ana bətnindən son nəfəsədək köksümüzə durmadan, bıqmadan, yorulmadan vuran “yüyürək”-i “ürək” edən gücdür, qüvvədir və hərəkətdir. Yenə də elə zamanın enişli-çixışlı, qalxışlı-düşüşlü dolanbaclarında **“odəyər” “dəyər”-ə,** “yaxaç” “xaç”-a, “ağar” “qar”-a, “odyax” “ocağ”-a, **“odax” “od axan yar dağa** “gömmüş” “gümüş”-ə, “döyənək” “dəyənək”-ə, **doğuşan, dovşana axan qana dönüb-çönmüşdür.** Amma “yanacağ”-ı əridib “yancağ”-a çevirən onlar deyil, çəyirdək, “pöskürək”-dən “pişkürətən”, **“kürə kürək,** “yapayaz”-dan “payız”, “zoğalan”-dan “oğlan”, “sıxqıl”-dan “saqqal” düzəldib. Ancaq “ikibənək”, “bənək-xal”, uça-uça “kəpənək”, “sıçağan” zibilləyə-zibilləyə “siçan”, “uççağan” uça-uça “çağan”, “çapağan” çapa-çapa “çoban” (bəzi şivələrdə “çapan”), “yax” yaxıla-yaxıla “yağ”, “dada” dada-dada “damaq”, “bolax” bol axa-axa “bulaq”, “dələn” dələ-dələ “dələ”, “işyax”-çı daim iş görə-görə “eşşək” oldu. Amma “hind yakçı” Hindistandan bura gəlib çıxanadək “inək”-ə, “yenikərəçə” çalxalana-çalxalana “nehrə”-yə oluşdu.

Yəqin ki, çoxları bilmir və düşünmürdü ki, “dəli” “dəvli”-dən (“devli”-dən), “tənək” “bitənək”-dən, “mərcan” “gömərcan”-dan, “can” “ocan”-dan, “tala” “otalaq”-dan, “yarıq” “urıq”-dan, “qancıq” “doğancıq”-dan, “qulan” “doğulan”-dan, “soğan” “solağan”-dan əmələ gəlmişdir. Heç də təsadüfi yerə nənə babalarımız “camış”-a “acımış”, “balağ”-a (qalvar və camış balası), “yaltağ”-a “yalatıq”, “qazan”-a “qızan”, “ayağ”-a “bayaq”, “yonca”-ya “doyunca”, “küləy”-ə “küy elək”, “zanbağ”-a “üzən bağ” demirlərmiş, bunu da çox az insan bilər ki, “yaxın” sözü “ayağı”-na, “xəngəl” xörək adısa “yaxın gəl” sözüdür. Elə “azadoba” heç də fars sözü deyil, “özad” anlayışındandır, çünki əski dövrlərdə “özad” sərbəst adamların “öz adı” olarmış. Dili yaradan (var edən) ilk insanların bir çox bənzətmələri, oxşatmaları məni heyran etməkdədir. Örnək üçün “ulduz” duz yolunu bildirən “yolduz”, “lalə”-yə “alalaq”, “kələm”-ə “əkləm, əkləmə”, “torpağ”-a “ot yarpaq”, “çəmən”-ə “çimən”, “mazut”-a “axmat od(ot)”, “çuğundur”-a “içi yoğun turp”, “qunduz”-a “yoğun diş”, “kükürd”-ə “püskürütü”, “kökə”-yə “kökcə”, “alqış”-a “al qış” (isti qış) demələri kimi. Görün elə indiki kimi, o zamanlarda havanın isti ya soyuq olması nə qədər önəmli imiş ki, ən xoş və ən bəd diləkləri də onunla bağlayırlarmış. “Kölə” sözünü “kölgə” ilə bağlayıb belə mənə veriblər. Elə “pendir”, “peynir”, “pənilir” adqoyması da ilkində “tərpənilir” oxşatmasının bugünkü halıdır. Di gəlki, ilkinlərimizin bəzi bənzətmələrini çox da bəyənmə bilmirəm, “palçıq”-ı “bal”-a, “quru”-nu “doğucu”-ya, “körpü”-nü “köpürü”-yə (köpürmə), “kişmiş”-i “əkşimiş”-ə oxşatmaları kimi. Lakin əsl dahiyənə adqoymalarsa lap çoxdur: “axtarma” öncədə “ağod arama”, sonralarsa “yaxıt arama”, bir sözlə insanın bu dünyadakı təyinat və missiyası. O daim “yaxıt” yəni “yanacaq”, qida bundan da ötəsi “Ağod”-u, yəni “Tanrı”-nı aramalı axtarmalıdır. “Dincəlmək” ilkində “dəng”-ə, “ahəng”-ə, yəni özünə gəlmə, necə gözəl! Yaxud “can” - “acan”, axı o daim aclıq duyur sonadək! Yaş-insan, canlı ömrünün güzəşt-yaş, yəni sulu, yaş olmaq, elə “yaşıl” da daim “yaş”, “nəm” olmalıdır. “Yaşar” adımız da bu anlamdan yaranmışdır. “Adam” – “odam” mesajını yuxarıda bildirmişik. “Ulu” hökmən “uslu”, “uzman” və “usman” (ağıllı kəs) olmalıdır. Burada deyək ki, keçmiş dövlət başçılarından olan Uzun Həsən də heç də boyu uzun biri yox, “Usun”, yəni ağıllı,

müdrük bir başçı, başdakı olmuşdur. Elə hər iki anlamda “uca” olmaq üçün “uluca”- “şaman”, yəni “bilici”-“soran”, “gözə gəlmək” üçün “gözəl”, “sağ olmaq” üçün “özü, usu ağ”, “kişi” olmaq üçün mütləq “əkicil” (hər anlamda), “yaxşı” olmaq üçün “ağ işıqlı” (tanrı nurlu), “uğurlu” (elə olmaq, uğurlu olmaq üçün də “ağqorlu”), təkin, ötkün” olmaq üçün “yetkin”, “üstün” olmaq üçün “özdən, öz olandan”, “yar” olma üçün “qəlbənuğur”, “incə” olmaq üçün “yenicə”, “canan” olmaq üçün “canıyanan”, “bayan” olmaq üçün “bay ana, bəy anası” olmaq gərəkdir. Maraqlıdır ki, hər “yenər” (daim qalib gələn), “hünər, ögünər”-dən (ingiliscəsi “owner”-yiyə, sahib), “əskər” “kəsər”-dən (qılıncla, xəncərlə), “əgər” “əkər”-dən (nə əkərsən o bitər), “tər” “ötər” ya “itər”-dən və “şəhər” “şahyeri”-ndəndir. Canlı aləmin bir örnəyi kimi insan “təni” və “bədəni” “bitən”-dən, “bitki dəni” də elə sözdən, amma “gödən” “güdən”-dəndir. **Dənlə bitənlərdən** “ərən” ayrıcadır, o “erən”, “erişən”, “gedib çatandı”, kimsələrin dediyi kimi “qəhrəman” (farsca “işverən” deyil). Bir sıra sözlər çox böyük çevirlərdən, transformasiyalardan keçib gəlmişlər. “Pencək” “bürüncək”-dən, “saray” “sarı ev”-dən, “öksüz” (yetim) “böyüksüz”-dən, “tənək” “bitənək”-dən, “dovşan” “doğuşan”-dan, “örnek” “öyrənək”-dən, “gənc” “örgənci”-dən (gəncliyin təyinatı da elə bu statusdur), “bacarma” “başə varma”, “danqoyşaq” “qovşaq-qovuşaq”-dan, “qursaq” “qusaq-doğursaq”-dan, “qaytan” “qayadan”-dan, “kəndir” “tikinti”-dən (onları elə əkinçələk yaratmışdır), “çətin” “çəp iti”-dən, “davar” “doğar”-dan, “çaxır” “çəxər”-dan, “çuxur” “uçuq yer”-dəndir. Yəni də ahəng qanunu və türkcələr içində ən çox dilimizə xas olan yumşaltma qanununun etkisi ilə “qarında aş” “qardaş”-a, “yolda aş” “yoldaş”-a, “adda aş” “adaş”-a, “soyda aş” (“soy” sözü isə “zoğ” anlayışından yumşaltmalarla dönmədir), “qovqaş” “qovğa”-ya, “dəbə” “dəvə”-yə, osmanlı türkcəsindəki “deprem”, yəni zəlzələ (ərəbizm, “dəbərmə” felindəndir), “qoybax” “qabağ”-a, “yetişmiş” “yemiş”-ə, “apar” “avar”-a, “abarma” (kökündə “barmaq” var) “aparmağ”-a, “varıq” “yarığ”-a, “ovlaq” “oylağ”-a, “ova içi” “ovuc”-a, “yaxma” “yağma”-ya, “qorqurşun” “qurğuşun”-a, “çoxalma, çolma” “çocuğ”-a, “boyatıq” “budağ”-a, (“boyat”, “bayat-boyatma”-dan) dönüşmüşlər. Ancaq tərs örnəklər də az deyil. “Doğum” “toxum”-a, “alagül” “taxıl”-a, “dələ” “təpə”-yə,

“qorudluq” “qırtlağ”-a “adabança” “tapança”-ya, “dikən” “tikan”-a, “çoğalma” “çox”-a, “çoxalma”-ya, “qorğu” “qorxu”-ya (demək bu hiss gerçəkdən canlıları qorumağa qulluq edirmiş) çevrilmişlər. Hərçənd bir qisim sözlərin dönüşümü çox daha ilginclik olmuşdur. “Qatıq”-ın “qatıq”-a, (“qatır” latıncası kastrat, onun da kökü bizim dildəndir, “kısır tür at” sözündən törəmişdir, bu mənim tapıntımdır), “qayğı”-ya çevrilmiş “qayığı” sözü ən əski zamanlarda başqasının “qayığını dartmaq, çəkmək” deyiminin indiki forması da, yəni başqasının qeydinə qalmaq, ona kömək etmək anlamında, “anbar”, “yeni bar”-dan, ora yeni barları yığmaq üçünmüş, “qavramaq” “qavra”-dan, “qavra” Naxçıvan bölgəsində “yeyə”-yə (yonucu alətə) deyirlər, nə gözəl anlatma - beyin də ona daxil olan bütün bilgi və duyğuları dəyirman kimi üyüdüüb həzm edir (nə yazıq ki, beyin sözünün açılışına hələ ərməmişəm). Latın və fransızcadakı “remission” sözü də bizim “ermiş” (gedib çatmış, nail olmuş) sözündən gəlir, yəni “müdrək” (ərəbizm), bu söz özü də elə bizim “ağ odaq” sözündən törəmişdir. Farsca “xuda”-ya əsas almış “qoca” və “xoca” sözlərimizin də çox maraqlı (“maraq” “marıq”-dan, marıqda durmaq) tarixi yolu olmuşdur.

İndi də keçək etnonim və toponimlərə (millət və yer adlarına). İlk öncə türk. Türk sözü kökü “ötürmək” felindən olan, nəsil demək olan “ötürük”, daha düzünə “öztürük” sözündəndir, yəni əsas, öz tür, növ, birlik, köktürk (“göytürk” deyilən bir ad yoxdur, yanlış oxşatmadır) də elə həmin mənanı verir. “Tatar” sözü “atotaran” təyininəndir, ruscası tatarın, bu soyun əsas məşğuliyyəti də elə at, heyvan otarmaq olub. “Bolqar” “bal yığar”-dandır, qədimdə bu iş çox yaygın olub, xüsusən də meşəlik yerlərdə. “Oğuz” soy birliyi adı “zoğuz”-dandır. Yenə elə o həmin anlamda, “Qazax” “oğuzçaq” söz birləşməsindəndir. “Özbək” etnonimisə heç də “öz bəy” deyil, “gözüpik” təyininəndir, yəni qorxmaz, cəsur, ruscası “bespeçny”-dır. “Rus” millət adı heç də indiki “slavyan”-lara (bu söz ingilis-sakson dillərində “qul, kölə” deməkdir) aid deyil. Əsl adı “vened” olan bu slavlar uşaqlarına “rabyenok”, yəni “qul balası” deyirlər, bu sözü 2 əsr öncə çarların dövründə saray mirzələri “rebenok”-a dəyişiblər. Barələrində Nizaminin bəhs etdiyi əsl ruslarsa isveçlilərdir, qayıqlarla

Xəzərdən Bərdəyə gələn də elə başqa adları “vikiq”, “varyağ” olan skandinavlardır. Çünki min il öncə slav-venedlər nəinki qayıq düzəldə və sürə, meşələrdə yığıcılıqla məşğul olduqları dövrdə heç bu barədə düşünə də bilməzdilər. Elə uqor dil qrupundan olan fin və estonlarda İsveçə “Ruotsi” deyirlər, indiki Rusiya isə həmin dillərdə “Venemaa”-dır, yəni “venedlər ölkəsi”. “Pars” adı min il öncə o vaxtkı Persiyanı işğal edən ərəblərin dilində “p” və “ç” səsləri olmadığından onlar parslara “fars”, “fariş” (cəngavər) deyirmişlər. Əslində “pars” adı ilkində “bars” zoonimindən (heyvan adından) götürülmüşdür, çünki aslan ilkində “barsılan” olmuşdur. İranın gerbindəki bars simvolu da bunun dolayı sübutudur. Yeri gəlmişkən, bu məqamda o çox önəmli məsələni də ərz edək ki, “meşə” yəni “orman” mənasını verən albanların ikinci adı, ərəb dilinin həmişəki dağıdıcı etkisi ilə “ərmən”-ə dönüşmüş və özləri də soyca sami (“sam” “şam, kedr diyarı”, indiki Suriya, Livan - “Lubnon”) olan haylar da bu adı haqsızca mənimsəmişlər. O vaxtkı “Roma”, “Roman” da “Orman” yer-millət adından götürülmüşdür. Necəki “latın” etnomini də elə “Laçın” toponimindəndir (latıncada “ç” və “ş” hərf-səsləri yoxdur). Onu da xüsusi qeyd edək ki, “albatan”, yəni “günbatan” sözündən götürülmüş və fonetik epentelz, protez, metatez qanunlarından birinin təsiri altında “alban”-a çevrilmiş bu ad “qərblilər” mənasında işlənmişdir. Necə ki “Aran” yer adı “Ağaran” şərq yer adından və çox önəmli, “Turan” yer adı “Aloturan”, yəni elə o da “günbatan”, “qərb” demək olmuşdur (“toran” da yenə o yuxarıdakı qanunlar sonucunda bu şəkllə düşmüşdür). Aşkar görüldüyü kimi Turan heç də Mərkəzi Asiyada-şərqdə deyil, qərbdə, indiki Türkiyə ərazisində olmuşdur. Bunu da vurğulayaq ki, “Abşeron” yer adı “Baş Aran”-dan, “Tehran” “Orta Aran”-dan, “Astara” “Ast Aran”-dan (“ast”-aşağı), “Tabasaran” el adısa, “Dağ Baş Aran”-dandır. Bunların hamısı günçixan şərqlə əlaqələndirilmişdir. “Muğan”-ımız “umağan” felindəndir, “umağan” – tanrıdan diləyən, dua edən rahib, din xadimi. O zamankı odpərəst dindarlar. “Ağdam”-ın, “dam”-la heç bir əlaqəsi yoxdur, “Ağ adam”-dandır, görünür ağ irqin ilkinləri məhz orada yaşamışlar (“Ağ-od”-un da tanrı adından törəməsi məntiqə zidd olardı). Yenə də bir böyük yanlış düzəliş edək. “Qarabağ”-ın qara rəngə heç bir aidiyyəti yoxdur, bu söz ilk əvvəldə “Qorabağı”, yəni

tənəklilər, üzümlüklər sırası olmuşdur, bu da çox məntiqlidir. Oralar üzümçülüüyün vətənidir. “Şirvan” “ısrğan”-dan, “ısrğan”-şirin ilk adı (boğazlayıb dişləyən). “Şirxan” adı da bu sözdəndir. “Kəlbəcər” “Qəlbi Həkəri”-dən (“qəlbi” - üst, hündür). “Naxçıvan” ya “Baxçıvan” ya da “Novçıxan”-dan, birincisi ussaldır. “Araz” “Arısu”-dan, “Kür” “Kir, Kirliç”-dən. Ən başlıcası “Azərbaycan” “Xəzər (Hazar) boyuca”-ndandır. Bu tam məntiqlidir. Bu adın fars dili və dini ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. “Şəki” elə “səki” sözü kimi “üstdəki”-dən, yerləşməsinə görə. Unutmadan deyək ki, “Laçın” da ilkində “yalçın” -dan, “Təbriz” həm yer, həm millət adındandır – “təbəriz, təbərlər”-in kim olduğunu hələ araşdırmamışam. “Kəpəz” “Eki bir”-dən (ulubir qoyulur). “Borçalı” “Mor çola”-dan, oradan keçmişəm seyr edə bilməmişəm. “Mor” qırmızı (“qırmızı” “qarpızı”-dan). “Nurs” da “Morsu”-dan, bunu bilirəm. Şahbuzda o kənd olan yerdə qırmızı sular axar. “Marneuli” “Bornaul”-dan (Altayın baş şəhəri). “Bornaul” ismi “born-ağıl”-dan əmələ gəlmişdir, mənası “davar (doğar) ağılı”-dır. Görünür ora əhli Altaydan gəlib. Ağstafa-Oğuztəpə-Qorqud el obasının yurdlarından biri “Gədəbəy”-in “gədəlik”-lə heçbir bağlantısı yoxdur, buradakı “gədə” “güdə”-dəndir, yəni bəstəboy. “Salyan” – sal yanı, sal, bərə saxlanan yer. “Beyləqan” xaçpərəstliklə bağlı yer adıdır “parlikian”, xristian məzhəb adı - bu sözü də ərəb dili bu hala salıb. “İmişli” sadəcə “yemişli”. “Bakı” parscadır, “bakuh” - dağlıq yer. Ən əsas anlayışlardan biri olan yer barədə sonra. “Xaçmaz” “yaxac mazi” sözündən, “mazi” - kitri, qatran, mazut da bu sözdən, “axmaz od”. “Şabran” “Samur yanı”, “Mingəçevir” “ming əbədi” mənasını verən “bəng” sözündən. “Manuçöhr” də bu addandır – “Mingəçöhrə”. “İsmayılı”, mənəcə “Asmayallı”-dan, İsmayıl adı ilə heç bir əlaqəsi yoxdur bu yer adının. Elə “Şamaxı”-da mənəcə “Çam bağı”-ndandır. Amma “Samux” yer adı mənimçün şübhəlidir. Gürcücə (“gürcü” – “georgi”-dən) “Somaxi” haylara verilən addır, oxşatma da ola bilər bu söz. “Anqara” yer və şəhər adısa vəhşi eşşəklərə deyilən “onaqr” sözündəndir, “anqırmaq” felindən götürülüb elə “ayqır-hayqır”-da olduğu kimi.

Böyük şairimizin adını daşisa da “Füzuli”-nin öncəki adını qaytarmaq gərəkdir. “Bayat” el-obasının adını (“boyat” sözündən). Bu arada qəliz yol keçmiş sözlərə bir ilgincini də əkləyək. “Nəvə”, bu söz “yeni üyə” birləşməsindən yaranmışdır. İllər öncə “Güdəbəy”-də olarkən onların nəvəni “nüyə” kimi tələffüz etdiklərinin tanığı oldum. Bu cür deyiliş bu sözün ilkin halına çox daha uyğundur. “Nənə” “annə” deyilişindən olmalıdır. İndisə ən əsas tapıntılara, erişimlərə keçməzdən öncə bir sıra başqa sözlərin də qısa tarixçəsini verək. “Könül” “yonul”-dən, “qala” “qalaq”-dan, “lalə” “al alağ”-dan, “çənə” “çeynə”-dən, “vened” slavca “vena” sözü də bu sözdən, “yorğan” “uyurğan”-dan, “dan” (sübh) “doğan”-dan, “sərçə” “əsərcə”-dən, “çanaq” “iç oynaq”-dan, “dəli” “dövli, dovli”-dən, “doğru” “doğ veri”-ndən, “oğru” “öküz-öksüz”-dən (ağılsız), “tüstü” “od üstü”-dən, “naçaq” “yonacaq”-dan, “tırtıl” “dartıl”-dan, “quzğun” “qasağan”-dan, “sırtıq” “sürtük”-dən, “azar” “ahi zar”-dan, “özgə” “ötəki”-dən (tək də), **“payız” “yaxayar”-dan (çüni yar, görəsən niyə)**, “sanbal” “şan bal”-dan (elə “balzam” sözü də “bal şam”-dandır), “arx” “yırax”-dan, “xəngəl” “yaxıngəl”-dən (“yaxın” “ayağına”-dan), “evlənmək” “sevlənmək”-dən (nə gözəl), “gözəl” “gözəgəl”-dən, “xalça” “xaluça”-dan, “danlamaq” “tanlamaq”-dan, “əksik” “kəsik”-dən (bu sözdən başqa bir söz də var), “qoçu” –“qorçu”-dan, “tula” “tulla”-dan, “çiçək” “içəcək”-dən, “dalaq” “dolaq”-dan, “leş” “ölüş”-dən, “lüt” “ölüt”-dən, “tülü” “ütülü”-dən (yey deyim), “tülkü” “tüklü”-dən, “yoluxma” yanlış deyildir, bu söz ilkdə “yovuxmaq” olmuşdur (“yovuq” - yaxın), eləcə də “tüpürcək” “tökürcək”-dən, “dəniz” “dəng iz”-dən, “dəri” “üzəri”-dən, “axsaq” “yıxsaq”-dan, “zəngin” “özüəngin”, **“əngin gen”-dən**, “ərik” “əprik”-dən, “tonqal” “odunqala”-dan, “manqal” “banq (bəng) qala”-dan (“əbədi od” mənasında), “yelkən” “yelçəkən”-dən, “əngənə” “əməngənə”-dən, “körpə” “kərbələk”-dən, “kəndir” “çək endir”-dən, “təndir” “ət endir”-dən, “yaraşılıq” “varışılıq”-dan, “eləmək” “yeyləmək”-dən (“yey” - iyi.yaxşı), “köhnə” “küknə”-dən, “dəhnə” “təknə”, “tək minək”-dən (elə “tecno, texno” yunancası da bu sözdən), “yalqız” “yalıq iz”-dən, (“yalıqlıq” - örolyasiya), “soyuq” “ısı yox”-dan, “sığır” (malqara) “sağır”-dan, “sığın” (heyvan) “sıxyun”-dan, “bibi” qohumluq təyini və ərəbizmdir, “həbib”, yəni sevimli deyimindəndir (əmi də),

“əmək” “əmmək”-dən, “tələsmə” “itələsmə”-dən, “eyvan” “ev yanı”-dan, “şuluq” “çoxluq”-dan və s., və ilaxır. Bu yazı tam halına gələndə bütün bu dönüşmələrə aydınlıq (“aydın” “ağ odun”-dan, skandinav Odini (tanrı adı) də od, işıq mənası verən bu sözdən) gətiriləcək. İndi də bu çox uzun və usanmaz axtarışların ən önəmli, ən üstün sonuclarını təqdim etməyə çalışaq. Hamımızın var olmağa, yaşamağa çalışdığı yer kürəsi “yey veri” dahiyənə təyinindəndir. Öncə söylədiyimiz kimi “Yey” - “Yaxşı” tanrının ulu adlarındandır. Elə “evrən” “kainat” (ərəbcə sadəcə “oluş, olum”) da “Yeyverən”-in yaradıcısıdır. İngiliscədəki “every” bildirişi də ilkində “yeyveri” olmuşdur. Slavca “vremya” anlayışı “evirmə”-dəndir (yeyvermə). Bu dildəki “edinıy” təyini ilkində “yey”-dən olmuşdur. Ayrıca qeyd edim ki, bayram sözü parscadır. “Bəh (yaxşı) aram (dövr)” sözündən oluşmuşdur. Bütün bunlar, habelə bundan sonra diqqətə sunacağımız ən böyük erişimlər də bu dünyanın əsla təsadüfi, yiyəsiz bir dünya olmadığını birmənalı olaraq təsbit və təsdiq edəcəkdir. Beləliklə, ən öndə və ən sonda olan “Ağod”, “Ağışılıq”, “Ağodaq”, “Özdən” (özyetən), “Özyetər”, “Özbütün” (bu sözlərin venedcəsi “Qosudar”, “Qospod”, “Qospodin”-dir, yəni özü-özünə yetən, tam olan), “Ağözdən”, “Ağarı” (“arı”- təmiz, Ağrıdağının adı da bu sözdən), “Ağqor”, “Ağöz” (yunanca “ilkin”, “xaos”-da bu sözdən), “Ağözölüt” (“Absolyut” - mütləqolan), “Yey”, “Varedən” (Yaradan), “Tanrı” (Dəngveri), “Təki” (ötəki). Göründüyü kimi bu ulu adların çoxu odla, işıqla, o birilərisə varlıqla-olumla-ahənglə, dünya dışında olmaq və vəhdətlə, təkliklə bağlıdır. Bu ulu adlarda canlıya, bu dünyada var olan, dəyişən, dönüşən kimsə və nəsnelərə aid heç nə yoxdur. **Məbəd, tapınacaq adlarındakı “Bəng”, “Vəng” isnadı da əbədi ərəb sözünün dilimizdəki qarşılığı da.** Sonda qısaca bunu deyim ki, Laçındakı Ağoğlan məbədinin adı da yenə həmin dildəki “velikiy” sözü də “yeylin”-dən törəmişdir. Əslində “Ağodolan”-dır. Odur ki, hamımız həm bu dünyada, həm də varsa o dünyada böyük Yaradana inanaq, tapınacaq və sığınacaq, çünki hər birimiz O-nun projesi, layihəsiyik və özümüz adlı o plan-layihəni varetməklə, yaratmaqla, gerçəkləşdirməklə məşğul olmalıyıq ömür boyu.

P,S. “Çavuş” “ovçubaşın”-dan, “lavaş” “alov ağın”-dan, “eyitim” “yeyedim”
sözündəndir.